

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

nadučitelj in e. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 14.

Ljubljana, 16. mal. srpana 1893.

XXXIII. leto.

Vsebina. J. Dimnik: Čitanje. — Lj. Stiasny: Razgovor o dosedanjih poskusih s pokončno pisavo. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Naši dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Č i t a n j e.

Poročal pri društvenih večerih „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani dne 4. prosinca, 1. svečana in 1. sušca L. l. Jakob Dimnik.

(Dalje).

3. Beri nastopni dve vrstici!

Kateri letni čas žanjemo žito in kosimo seno? S kakšnim orodjem žanjemo žito in kosimo seno? S čim je Bog zemljo blagoslovil? Kakšne cvetice nam prinaša poletje? Najlepše cvetje, ki nam jih prinaša poletje, je pa cvetje žita (učitelj je učencem pokaže), iz katerega nastanejo zrna v klasji. Kako pa nastopi druga sestra? Druga sestra prisopiha. Zakaj! Zato, ker ji je vroče. Kakšna pa je zato, ker ji je vroče? Poti se. Kako se imenuje ta sestra? Kateri sestri pa sledi poletje? Kakšne darove nam prinaša poletje? Katere sadje je zrelo po leti?

Na ta način obravnavaj učitelj tudi 7. in 8. ter 9. in 10. vrstico, t. j. jesen in zimo.

Uganko smo torej uganili. Opisnje nam štiri sestrice. Katere so pa te štiri sestrice. Kako sledijo letni časi drug za drugim? Odkar svet stoji, sledijo vsako leto drug drugemu ter nam prinašajo božjih darov.

Sedaj prečitajo učenci večkrat to berilno vajo. Pri tej vaji v čitanji morajo posebno paziti na naglas; ter gledati, da koncem vrstice, kjer ni ločila, ne prenehujejo in v ta namen je pa neobhodno potrebno, da učitelj vzorno čita naprej.

Besedna razlaga.

Križem svet = po celem svetu. Sestrice potujejo vsako leto po celem svetu nepetrgano naprej ter prinašajo ljudem mnogovrstnih darov;

mnogoréd = mnogovrsten. Sestrice prinašajo ljudem mnogovrstnih raznih da-

rov n. pr. cvetje, žito, sadje, grozdje, vino itd.

zelen plašč = travniki, polja in gozd ozeleni spomladi, t. j. vsa narava je zelena, kakor bi bila zavita v zelen plašč.

Na ta način razlagaj učitelj tudi druge neznane ali vsaj manj znane besede in temu pa sledi

ponavljanje tega kar se je čitalo.

S kom se pa primerjajo štirje letni časi? Kaj delajo te sestre? Kako sledé druga drugi? Kaj nam prinaša vsak letni čas? Kateremu letnemu času sledi pomlad? Kaj nam prinaša pomlad? Kdo se vzbudi iz zimskega spanja? Kakšna je narava? Kdo pride iz tujih dežel zopet k nam nazaj?

Kakšne darove nam prinaša poletje? Katero sadje dozori po leti? Kaj žanje kmetovalec? Katere cvetice cveto po leti? Zakaj se potimo po leti?

Katero sadje dozori jeseni? Kaj spravlja kmet jeseni? V kaj spravlja grozdje? vino? Kakšni postanejo dnevi jeseni? Kakšno pa nebo?

Kateri letni čas sledi jeseni? Kakšna so polja in travniki po zimi? S čim se vozimo po zimi? Kako se obvarujemo mraza?

Štirje letni časi se primerjajo s štirimi sestrami.

Pomlad se primerja mladi, veseli deklici, ki ima lahke nožice in polno cvetja v rokah.

Poletje se primerja močnemu, odraslemu dekletu s srpom in koso v roki.

Jesen se primerja blagodarjeni ženi, ki ima na glavi jerbas s sadjem, v rokah pa brento z grozdom.

Zima se pa primerja stari ženi s čmernim obrazom in zavita v kožuh.

Vaja v čitanji.

Memoriranje.

Slovnicična razprava. — Katero vajo iz slovnice učitelj pri tem berilu razpravlja, je težko določiti. Za iskanje posameznih besednih plemen je več ali manj vsako berilo pripravno; v nekaterem je

več teh, v drugem zopet več drugih besednih plemen. To berilo bi bilo še precej pripravno za vajo pri obravnavanju števni-ka. Sploh so v tem oziru naša berila zelo pomanjkljiva, premalo se ozirajo na vaje iz slovnice. Za vsako posamezno vajo iz slovnice bi moralo biti tudi nalašč za to v ta namen nekaj beril sestavljenih. N. pr. nekaj beril bi moralo biti taci, v katerih bi bilo prav mnogo samostalnikov, oziroma pridevnikov, glagolov i. t. d. Nekatera berila bi morala biti sestavljena iz golih stavkov, druga zopet iz razširjenih i. t. d. „Prvo berilo“ se zelo naslanja na slovniciške vaje, ki so predpisane za drugo šolsko lešo; „Drugo, Tretje in Četrto berilo“ se skoraj nič ne ozira na slovnico, kar dela učitelju gotovo mnogo težav.

Tako naj se razpravlja raznovrstna berila I. oddelka. Daljših beril, seveda, učitelj ne more po določenih pravilih razpravlja, ker mu primanjkuje časa. Taka berila učitelj učencem pripoveduj in učenci naj se pa vadijo potem v čitanji. — Naj bolj na mestu in naj bolj pripravne za obravnavanje so basni, le žal, da jih je v naših „Berilih“ tako malo. Basen razvzolja otroku jezik. Posnemanje in preosnovanje basni ter besedna razlaga je kakor nalašč vstvarjena za govorne vaje, oziroma za spise. Realije n. pr. pa niso nič kaj posebno pripravne za vajo jezika, ker je otrok več ali manj na jeden in isti predmet navezan ter se vsled tega ne more mnogovrstno o njem izraziti, kakor se to lahko pri basni zgodi. Pri sestavljanji „Beril“ naj bi se v bodoče bolj gledalo na to, da bode kar naj več mogoče basni v njih. S pomočjo basni pripravimo otroka naj laže in naj bolje za srednje šole, kajti gg. profesorji srednjih šol pre-kušajo naše učence pri sprejemnih pre-kušnjah večinoma le na podstavi kake basni, kar je tudi jedino pravo.

4. in 5. razred.

Učni smoter: „Kakor na prejšnji stopinji s pomnoženimi zahtevami“.

V 4. in 5. razredu, oziroma v 4. in 5. šolskem letu rabimo pri nas „Tretje“ oziroma „Četrto berilo“. Razvrstitev vsebine teh „Beril“ je ista kakor v „Drugem berilu“. Vse to, kar sem povedal zgoraj pri 3. razredu, velja tudi za 4. in 5. razred, oziroma za 4. in 5. šolsko leto. Dostaviti mi je le še to, da moramo otroka v 4. in 5. šolskem letu vaditi, da se zna ob enem in istem predmetu mnogovrstno, t. j. na mnoge načine izraziti.

Evo nekoliko praktičnih vsledov:

1. Umr! je. Zatisnil je na veke svoje oči. Prominul je. Izdihnil je svojo dušo. Ni ga več med živimi i. t. d.

2. Hvala lepa! Zahvaljujem se ti. Izrekam ti svojo zahvalo. Vsprejmi mojo zahvalo! i. t. d.

3. Smiliš se mi. Pomilujem te. Žal mi je, da te je zadela nesreča. S tabo čutim bolečino. Vsprejmi moje sočutje! itd.

4. Tvoje prijazno pismo me je zelo razveselilo. S svojim pismom si mi napravil mnogo veselja. Zahvaljujem se ti za pismo, s kojim si mi napravil veliko veselje. Zelo sem bil vesel, ko sem prejel tvoje pismo i. t. d.

5. Ljubim svoje roditelje. Svoje roditelje imam zelo rad. Meni je to največja zabava, če napravljam svojim roditeljem veselje. Nihče mi ni tako ljub na svetu, kakor moji roditelji i. t. d.

Take primerne stavke poišči učitelj v posameznih berilih, učenci naj se pa vadijo na ta način, kakor sem tu pokazal, v izraževanju, oziroma opisovanju. Take vaje so posebno pripravne za pismene naloge.

Pa tudi o mnogovrstnosti pojma posameznih besed naj se učenci 4. in 5. razreda vadijo. N. pr.

1. Roka. Koliko rok imaš? Podaj mi desno roko! Božja roka nam deli dobrote. Ne odtegni mu svoje roke! Kdo ima usmiljeno, mogočno, močno roko? Slabotnemu gredo na roke. Roka roko umiva i. t. d.

2. Jezik. Jezik imamo v ustih. Kdo rad jezik moli? Mačka liže z jezikom

mleko. Kateri del tehtnice se imenuje jezik? Kdo ima jezik na pravem mestu? Brzdaj svoj jezik! Kdo ima špičast jezik? Kdo ima hudoben jezik? Starčku sedi smrt na jeziku; kaj je to? Marsikdo ima sree na jeziku.

3. Trd. Kamen je trd. Kdo ima trdo sree? Delavec ima trdo roko. Posel je slišal trdo besedo. Kdaj je zima trda? Svoje glavnež ima trdo glavo. Rudokopi imajo trdo delo. Katera voda je trda? i. t. d.

Na ta način vadi učitelj učence pri razpravljanju beril v 4. in 5. razredu govoriti. Te vaje silijo otroka, da misli in se vadi izraževati svoje misli in to mu več koristi, kakor pa suhoparna slovniška pravila. Na take vaje se naslanjaj torej v 4. in 5. razredu razpravljanje beril!

6., 7. in 8. razred.

Učni smoter: „Kakor na prejšnji stopinji s pomnoženimi zahtevami“.

Iz tega, kar sem do sedaj povedal, smo videli, da je razpravljanje berila velike važnosti, kajti pri teh vajah nauči se otrok misliti in izražati svoje misli ter dobi vsled tega najboljšo podstavo za spisje. Zanimarjanje razpravljanja beril se v višjih razredih zelo maščuje. Učenec, ki se tega poglavja čitanja ni vadel, dostikrat najlažje spisne naloge sestaviti ne more ter vsled tega v srednji šoli očitno zastaja. Posebno na nižji stopinji učitelj kar najbolj vestno razpravlja posamezna berila, kajti na tej stopinji pride za učenca naj več neznanih pojmov na vrsto. S tem si pridobi učenec velik zaklad raznih pojmov, ki mu služijo pozneje pri spisnih nalogah. Na srednji stopinji postaja pa razpravljanje beril vedno lažje, ker je učenec že na spodnji stopinji dobro podstavo dobil. Tu se že vadi razne pojme opisovati ter izraževati se na več načinov. V tem se prične vaditi že v 4. in 5. šolskem letu in s pomnoženimi zahtevami naj se te vaje v 6., 7. in 8. šolskem letu nadaljujejo.

Stvarna razprava v višjih razredih, oziroma šolskih letih ponehuj, vedno važnejše mesto pa zavzema slovnična razprava. Po

tej poti dobi učenec naj boljšo podstavo za spisje, ki je konečni uspeh razpravljanja beril.

Razgovor o dosedanjih poskusih s pokončno pisavo.

Poročal pri okrajni učiteljski konferenciji v Mengši dne 5. mal. srpana 1893 Ljudevit Štiasny.

Vprašanje pokončne pisave še ni povsem rešeno. To bi že pač morali pričakovati, ako se pomisli, da ima pokončna pisava bogato literaturo, a da se je zoper njo oglasilo malo nasprotnikov, še bolj pa ako se vé, s katerega stališča sodijo o tem ti ali oni.

Higijeniki, med drugim najslavnejši zdravniki za očesne bolezni ter anatomi vseh dežel, so se izrekli za pokončno pisavo. Pedagogi sicer še odlašajo, a nam ostaja, vzroke za in proti premisliti in temu odlašanju konec storiti.

Med tem ko se je pokončna pisava uradno vpeljala na Hrvaškem, med tem ko v čeških šolah pišejo v prvih treh razredih pokončno, med tem ko to vprašanje tudi v drugih deželah lepo napreduje, bije se med nemškimi učitelji v nekaterih krajih še hud boj.

Oglejmo si malo ta boj.

Od nasprotnikov pokončne pisave sta se oglasila v zadnjem letu J. Piritsch in dr. Wandt.

J. Piritsch sodi o pokončni pisavi (Volksschule št. 22): „Derselben haften nach der Meinung Vieler so wesentliche Schwächen, dass ich keinen Anstand nehme, die ganze Angelegenheit in ihren Haupt- und Nebenverhältnissen mit dem nichts weniger als ehrerbietigen Namen „Steilschriftlerei“ zu bezeichnen“.

Tudi on sodi, da morajo o tem vprašanji soditi samo praktični učitelji, a pridružuje se pa tudi peščici, ki hočejo več vedeti ko najslavnejši zdravniki. Vsak razumen učitelj bi pričakoval, da bo ostal v polemiki zoper pokončno pisavo pri šolskih poskusih ter da bo dokazal, da so vspehi

pri pokončni pisavi slabi, a on tega ne more — zato se obrne zoper zdravnike ter jim očita, da so napačno sodili pri „Basaltlinien-Einstellungsgesetz“. Ozirati se na taka nasprotovanja bi bilo pač odveč, kajti kako more lajik bolje soditi o očesnih boleznih, ko prvi specialisti.

Vse jedno mora Piritsch pripoznati, da ima pokončna pisava veliko veljavnih pokroviteljev, kakeršnih si je malokatera nova ideja v tako kratkem času pridobila.

V Schlesisches Schulblatt št. 4. l. l. pa piše dr. Wendt: Ich bin selber immer ein Anhänger der Steilschrift gewesen, wahrscheinlich lange, bevor es Bayr in Wien eingefallen ist mit seiner Entdeckung und den mit derselben verknüpften Vortheilen an die Öffentlichkeit zu treten. Ich begrüßte die Verbreitung der Steilschrift mit Vergnügen. Dies schwand freilich bald, als ich erkannte, dass es sich nicht um Steilschrift, sondern um Rechtwinkel-Schrift handelt, welche dem Principe unserer Currentschrift völlig widerspricht“.

Iz tega se vidi, kako se Nemci boje za gotično pismo ter da so mnogi samo zaradi tega nasprotniki pokončne pisave.

To so pa le mnenja posameznih, kateri so pa v manjšini. Posamezna društva, enquete, vlade itd. se pa niso izrekla v zadnjem letu zoper pokončno pisavo. Pač se je bralo pred nekoliko meseci: Virtemberška vlada se je izrekla zoper pokončno pisavo. To je pa bila časnikarska rasa, kojoj so većinomoma vsi časopisi popravili. Na Virtemberškem sta se člana komisije za ureditev pisave dr. Berlin in dr. Rembold — znana nasprotnika pokončne pisave — pač izrekla zoper vpeljavo pokončne